

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ๓ ประเด็น คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา (๒) เพื่อการศึกษาความเชื่อพญานาคของชาวอำเภอโพธารามจังหวัดหนองคายและ (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อพญานาคที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมของชาวอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยมาทั้งหมดสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ความเชื่อพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่าพระพุทธศาสนาได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดเรื่องกำเนิดพญานาคใหม่จากเดิมที่เชื่อว่าถูกเทพเจ้าสร้างมาเป็นการเกิดโดยอำนาจของกรรม คือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ (๑) เกิดจากกุศลกรรม คือ ความปรารถนาที่จะได้ครอบครองสมบัติแบบเดียวกับพญานาค (๒) เกิดจากการกระทำผิดพระวินัย (ต้องอาบัติ) แล้วไม่ได้แสดงคืน (อกุศลกรรม) (๓) เป็นการเกิดเป็นพญานาคหรืองูจากอกุศลกรรม คือความพยายา ในกำเนิด ๔ ประเภทคือ (๑) อณฺหะ ได้แก่ นาคที่เกิดจากฟองไข่ (๒) ชลาพุชะ ได้แก่ นาคที่เกิดในครรภ์ (๓) สังเสทชะ ได้แก่ นาคที่เกิดในไส้โคล (๔) โอปปาติกะ ได้แก่ นาคที่เกิดโดยการผุดเกิด เมื่อเกิดมาแล้วก็จะอยู่ภายใต้การปกครองของพญานาค ๔ ตระกูลคือ (๑) ตระกูลพญางูวิรูปักข์ (๒) ตระกูลพญางูเอราภะ (๓) ตระกูลพญางูฉัพพาคะ (๔) ตระกูลพญางูกัณหาโคตมกะ โดยมีท้าววิรูปักข์เป็นผู้นำ อึ่ง พญานาคทั้งหลายนั้นจะมีที่อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ สระน้ำ แม่น้ำ และมหาสมุทร ป่าไม้และต้นไม้ จอมปลวก บ่อน้ำ ภูเขา เป็นต้น โดยจะมีวิมานหรือเมืองอยู่ภายใต้พื้นดินบ้าง แม่น้ำบ้างโดยเมืองนั้นมีชื่อว่าหิรัญดีบ้าง โกศดีบ้าง วาสนครบ้าง โดยเมืองนั้นจะอยู่ลึกจากพื้นหลายร้อยโยชน์ คือสำเร็จด้วยแก้วมณีสว่างไสวอยู่ตลอดเวลา มีอาหารที่เป็นทิพย์และมีทรัพย์สมบัติที่เกิดมาจากมณีสีแดง เรียกว่ามณีนาคราช ในด้านรูปร่างตามปกติของพญานาคจะมีหงอนรูปร่างใหญ่โต แต่หากขึ้นมาสู่โลกมนุษย์จะกลายร่างเป็นงูหรือมาณพรูปงาม ตามปกติพญานาคจะมีอุปนิสัยที่มีโทษเป็นพื้นทำให้โกรธง่าย เป็นเหตุให้ต้องรักษาอารมณ์ด้วยธรรมข้อหนึ่งคือความอดทน นอกจากนั้นพญานาคยังมีอุปนิสัยโดยรวมคือ รักความสะอาด รู้จักบุญคุณผู้อื่น ชอบสะสมสมบัติ ชอบอุปถัมภ์ผู้ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ส่วนในด้านบทบาทจะพบว่าพญานาคมีบทบาทสำคัญก็คือการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา และยังเป็นผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งหวังการได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีกว่า เป็นต้น

ส่วนความเชื่อเรื่องพญานาคของชาวอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคายนั้นได้มีพัฒนาการมาจากความเชื่อเรื่องวิญญาณนิยมตามคติของศาสนาโบราณมาเป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ฮินดู ต่อมาก็ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นความเชื่อแบบพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชาวอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคายในหลายๆเรื่อง เช่น พิธีกรรมเรื่องการบวงสรวงบูชาพญานาคในเทศกาลบั้งไฟพญานาค พิธีกรรมการอธิษฐานเป็นลูกพญานาค พิธีกรรมการไหลเรือไฟบูชาพญานาค รวมถึงความเชื่อพญานาคที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรม

เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น พิธีปลูกเรือน พิธีการขึ้นบ้านใหม่ พิธีบุญกองทด (ฮตสร่งน้ำ) พิธีบุญเข้ากรรม และพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น

นอกจากนั้น ชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ยังเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องของความมีอยู่จริงของพญานาคหลายประการ รวมถึงปัจจัยที่ทำให้ชาวอำเภโพนพิสัยมีความเชื่อเรื่องพญานาคนั้นก็มาจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก ซึ่งความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคายได้ก่อให้เกิดคุณค่าหลายประการ เช่น คุณค่าในการพัฒนาตนเอง คุณค่าในด้านการศึกษา คุณค่าในเรื่องของการประสบกับความสำเร็จในชีวิต รวมถึงคุณค่าต่อสังคม และด้านการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาความเชื่อพญานาคของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคายดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะที่จะต้องมีการศึกษาในอันดับต่อไปดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการศึกษาความเชื่อพญานาคของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคายมาทั้งหมดพบว่า มีบางประเด็นที่ผู้ศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไปสามารถที่จะนำองค์ความรู้เรื่องพญานาคของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคายมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและสังคมได้ดังนี้

(๑) ควรนำความรู้เรื่องพญานาคที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในเชิงบูรณาการกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม เช่น เนื้อหาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นมาของพญานาคกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับประเพณีวัฒนธรรม และพญานาคกับความเป็นบรรพบุรุษของชุมชน ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(๒) ควรนำองค์ความรู้เรื่องพญานาคไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคายในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำไปใช้เป็นสัญลักษณ์ของหน่วยราชการในระดับต่างๆ หรือใช้เป็นสัญลักษณ์ของภาคเอกชนเพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ร่วมกันของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคตผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพญานาคยังต้องศึกษาต่อไป ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าจะต้องมีการศึกษากันต่อไปมีดังต่อไปนี้

(๑) การนำไปศึกษาในประเด็น การศึกษาความเชื่อเรื่องพญานาคของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคายในฐานะที่เป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมของชาวอีสาน โดยเฉพาะการมองถึงประเด็นการที่ความเชื่อเรื่องพญานาคนั้นได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวอีสานว่าแท้จริงแล้วจะเป็นอย่างไร

(๒) การนำไปศึกษาในประเด็น การศึกษาความเชื่อเรื่องพญานาคของชาวอำเภโพนพิสัย จังหวัดหนองคายไปศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับพญานาคในความเชื่อของชาวกัมพูชาในประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของนาคในอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์กับนาคในอิทธิพลของศาสนาพุทธในดินแดนลุ่มน้ำโขงนั้นแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

(๓) การนำไปศึกษาในประเด็น การศึกษาความเชื่อพญานาคของชาวอำเภอพนาลัย จังหวัดหนองคายไปศึกษาในประเด็นประสบการณ์ทางศาสนาพุทธ ทั้งนี้เพราะเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพญานาคเท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ทางศาสนาแทบทั้งสิ้นทั้งที่ปรากฏในคัมภีร์หรือในสังคมปัจจุบัน เป็นต้น